

Tiina Pollari

**OLKITYTÖ
JA
SUSINARTTU**

LIND&CO

**OLKITYTTÖ
JA
SUSINARTTU**

Tiina Pollari

**OLKITYTTÖ
JA
SUSINARTTU**

LIND&CO

www.lindco.se
info@lindco.se

ISBN 9789168560007
KL 84.2

Nimikkeen automaattinen analysointi tietojen, erityisesti mallien,
trendien ja korrelaatioiden, saamiseksi tekijänoikeuslain 13b §
("tekstin- ja tiedonlouhinta") mukaisesti on kielletty.

© Tiina Pollari ja Bokförlaget Lind & Co, 2026

Kansi: Laura Noponen

Kannen suunnittelussa on hyödynnetty tekoälyä.

Taitto: Markus Paajala

Kustantaja: Bokförlaget Lind & Co Ab,

Box 1052, 101 39 Tukholma, Ruotsi

Paino: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa

Kesän 1918 aikana Hämeenlinnan vankileireillä oli noin 12 000 punaista vankia. Heistä noin joka viides kuoli nälkään, tauteihin tai teloitettiin.

Suurin osa vangeista oli nuoria miehiä, mutta joukossa oli myös naisia ja lapsia.

Tämä kirja on omistettu heidän muistolleen.

TÄMÄ teos on fiktiivinen. Vaikka tapahtumapaikat ja historialliset olosuhteet pohjautuvat todellisiin tapahtumiin, kaikki henkilöhahmot ja heidän tarinansa ovat kirjailijan mielikuvituksen tuotetta.

1

LEMPI

Huhtikuussa 1918

Aaltosen torppa

Ulkona rasahti.
– Mikä se oli? Lempi kysyi.
Maria jähmettyi hellan ääreen kahvipannu kädessään.

Katto natasi tuulessa. Pirtin pöydällä kynttilän liekki värähti. Lempi laski kynän pöydälle. Muste oli ehtinyt kuivua sormenpäihin.

Aaltosen isäntä nousi penkiltä ja meni ikkunaan. Hän jäi siihen hetkeksi paikoilleen, kuin ei olisi uskonut näkemäänsä.

– Lahtareita, hän suhahti.

Vaistomaisesti Lempi taittoi paperiarkin ja työnsi sen hameensa taskuun.

Samassa ovi riuhtaistiin auki niin, että saranat vääntyivät. Kylmä syöksyi tupaan. Lahtareiden saappaat kopisivat lattialla, kiväärien piiput lepäsivät lantioilla.

Lempi nousi.

– Frida.

Ääni tuli oviaukosta.

Mies astui esiin muiden takaa. Lakki vinossa, suupieli vään-
tyneenä ivalliseen hymyyn. Katse kulki tuvassa ja pysähtyi
Lempiin.

Tuttu katse. Lempi tunsu, kuinka jaloista lähti voima. Miten
hän oli täällä?

Penkki kaatui, kun lahtarit kiskoivat Aaltosen isäntää ulos.
Tuvan perällä vanhukset väistyivät seinänviertä pitkin pakoon,
Maria heidän perässään.

Mies kulki huoneen poikki haarikan luo. Kauhoi tumman-
ruskeaa sahtia niin, että sitä valui paidan rinnoille.

Mies pyyhkäisi suunsa.

Sitten hän kääntyi ja varoittamatta tarttui Lempiä kädestä
ja väänsi. Lempi parahti tuskasta.

– Frida, löysin sinut viimein.

Lempi riuhtoi ja repi kättään pois otteesta. Miehen keskit-
tyminen herpaantui porstuasta kuuluviin Aaltosen isännän
ääniin ja Lempi sai kätensä vapaaksi. Hän syöksyi kamariin ja
paiskasi oven perässään kiinni. Hän piteli ovenkahvaa molem-
min käsin. Mies repi tuvan puolella ovea auki ja väänsi kahvaa.
Metallinen kahva painautui kämmeneen. Lempi veti ovea kiin-
ni ja nojasi taaksepäin koko painollaan. Kamarin ovi tempoili
auki, mutta hän sai vedettyä sen uudelleen kiinni.

Sydän hakkasi. Lopulta voimat ehtyivät. Ovi antoi periksi ja
miehen katse porautui häneen. Sormet puristivat hartioista ja
ravistivat häntä kuin nukkea. Miehen suu sylki sanoja.

Lempin korvissa kohisi. Miehen takana oikealla häämötti
pönttöuuni ja halkopino.

Lempi nykäisi itsensä irti miehen otteesta, otti vauhtia
eteenpäin ja kurkotti oikeaa kättään kohti halkoja. Se haparoi
tyhjää. Mies sai otteen hänen hartioistaan ja kiskoi pois uunilta.

Hiki valui otsaa pitkin. Lempi nojasi kaikin voimin kehoaan
halkopinoa kohti. Tällä kerralla hän onnistui.

Käden liike oli nopea. Isku osui suoraan miestä ohimoon.

Huuto. Mies rymähti lattialle.

Hän katsoi maassa viruvaa miestä. Lamaannus valui sormenpäihin asti. Hän tiesi, että olisi paettava, mutta ei uskaltanut ulko-ovelle. Hän viskasi puisen jakkaran ikkunaan ja hakkasi halolla sirpaleita, jotta mahtui ulos.

Hän juoksi pellon poikki tielle. Henki salpautui. Piti pysähtyä ja yökätä.

Pihasta kuului huutoja.

Sitten laukaus.

Keho vapisi yhä kun hän kompuroi tietä pitkin pakoon.

2

AINO

Huhtikuussa 1918

Huoneessa haisi pelko. Kylmä sai Ainin kehon vapisemaan. Hän kietoi villakangastakkinsa tiukemmin ympärilleen ja yritti rauhoittua. Hämärä täyttyi yskänpuuskista ja nyhkytyksistä. Sementtilattiasta huokuva kylmyys nousi luihin. Lattialla kyyhöttäminen puoli-istuvassa asennossa puudutti jalkoja ja pisteli käsivarsissa.

Hänet oli vangittu edellisenä aamuna ja kuljetettu iltahämärissä Hämeenlinnaan kivikasarmille. Nyt hän istui murjun lattialla ja nojasi tuntemattoman vangin selkään. Nälkä kouraisi vatsaa. Hän ei muistanut, milloin oli viimeksi saanut ruokaa tai vettä.

Tumma hahmo Ainin vieressä liikahti.

– Oletko hereillä, Aino kuiskasi.

Hahmo oli hetken hiljaa.

– Olen.

– En saa unta. Ajattelin, että jutteleminen jonkun kanssa auttaisi, Aino sanoi.

Toisella puolella kookas nainen keinutteli itseään ja mutisi rukousta.

– Milloin sinut tuotiin tänne? Aino jatkoi ja kääntyi varovasti hahmoa kohti. Pään kääntäminen vihlaasi niskaa.

– Eilen illalla.

Ääni kuulosti nuoren naisen ääneltä. Aino pelkäsi, mutta ei uskaltanut sanoa sitä ääneen.

– Tiedätkö mitä meille tapahtuu?

– Ehkä meidät kuulustellaan aamulla.

– Taas, Aino huokasi. – Minut kuulusteltiin jo Lahdessa.

Hetkeen kumpikaan ei sanonut mitään. Aino nukahti, kunnes joku huoneessa puhkesi kovaääniseen nyyhkytykseen. Hän tunsii vierellään rukoilevan naisen kehon lämmön.

Hahmo oli myös hereillä.

– Mikä sinun nimesi on?

– Lempi.

– Minä olen Aino.

Heidän puheensa keskeytyi, kun vankimurjun ulkopuolelta kuului vartijoiden ääniä ja saappaiden rahinaa rosoisella hiekkakentällä. Vartija tempaisi oven auki ja huoneeseen tulvi valoa.

Valossa Aino näki Lempin kasvot. Ne olivat pyöreät, nuoren naisen kasvot. Toisessa silmässä oli verinen ruhje ja silmä oli turvonnut umpeen, kuivunutta verta hilseili poskilla. Lempillä oli yllään villakangastakki, jossa oli siisti samettikaulus.

Matalasta ovesta astui sisään kaksi vartijaa. Toinen piteli kädessään suurta öljylyhtyä, joka loi kellertävän valokehän heidän ympärilleen. Vartijoilla oli yllään pitkät talvitakit, kiiltävät nahkasaappaat ja hartioilla roikkuivat kiväärit.

Valonkajossa Aino erotti loputkin huoneen vangit. Heitä oli pienessä huoneessa noin kaksikymmentä naista. Osa istui sementtilattialla, osa nojasi seiniin. Yksi naisvanki makasi lattialla sikiöasennossa ja vapisi hallitsemattomasti.

Huoneeseen laskeutui pelonsekainen hiljaisuus. Sen rikkoi vartijan jylisevä ääni.

– Jos täällä on sotilaspukuisia naisia tai lyhyttukkaisia, kehotan vaihtamaan vaatteet ja peittämään hiukset. Tänä yönä

kasarmille saapuu valkoisia sotilaita, jotka vievät tällaiset henkilöt heti ammuttaviksi.

Vartijat poistuivat. Vankien keskellä levisi paniikki. Kuului vaikerrusta ja hätääntyneitä ääniä.

– Tässä on hame, eräs nainen huusi ja riisui paksun raidallisen alushameen. – Minulle ne eivät tee mitään. Olen jo niin vanhakin, ettei minua sotilaaksi luulla, hän lisäsi.

Sotilasasuun pukeutunut nainen kiskoi hametta housujensa päälle. Toinen ojensi hartiahuivinsa, jolla naissotilas peitti lyhyet hiuksensa.

Pelko puristi rinta-alassa. Aino vilkuili ympärilleen.

– Lempi?

Viereltä ei kuulunut vastausta. Joka puolella vangit liikkuvat ja riuhtoivat ylimääräisiä vaatteita päältään ja tarjosivat niitä toisilleen.

Kuun valo siivilöityi sisään murjun pienestä ikkunasta. Sen kajossa Aino erotti muutaman metrin päässä sotilaspukuisen nuoren naisen. Tämä seiso liikkumattomana ikkunan vieressä. Nainen ei pyytänyt vaatteita, joilla peittäisi sotilaspukunsa. Hän ei reagoinut mitenkään ympäröivään kaaokseen.

Aino astui lähemmäs. Nainen näytti hänen ikäiseltään, oli vartaloltaan pitkä ja hoikka.

– Minulla on paksu alushame ja päällyshame, haluaisitko toisen? Voisit peittää housusi, hän ehdotti hiljaa.

Nainen kääntyi Ainoa kohti.

– Peittäisit pukusi vain hetkeksi. Kunnes lahtarit ovat täällä käyneet. Kuulit varmaan. He tulevat tänä yönä ja...

– Olen pukeutunut sotilaspuvun päälle ja luvannut, etten sitä elävänä päältäni riisu.

Aino nielaisi. Kurkkua kuristi ja ääni katosi. Hän veti syvään henkeä.

– Oletko varma? Voin auttaa sinua. Mieti vielä.

Ajatus lahtareiden tulosta tukahdutti sanat kurkkuun. Yön kalseus pisteli sormissa. Hän halusi herätä painajaisesta ja olla jälleen kotona.

Naissotilas pudisti päätään hitaasti mutta päättäväisesti.

– Ei. En voi. Olen valani vannonut.

Nainen kääntyi ikkunaa kohti ja kuun haaleassa valossa Aino näki kyynelten jättämät jäljet hänen poskipäillään.

Aino käänsi selkensä naiselle ja palasi paikalleen lattialle kookkaan rukoilevan naisen viereen. Vaikka nainen ei ollut puhunut hänelle mitään, hänen vieressään tuntui turvalliselta. Vähitellen vankien levottomuus laantui ja raskas hiljaisuus palasi huoneeseen.

Kului hetki ja jälleen koputtamatta ovi riuhtaistiin auki. Kaksi upseeria astui sisään valkoiset nauhat käsivarsissa. Heidän mukanaan tuoma lyhty valaisi huonetta. Toinen käveli huoneessa ja etsi katseellaan jotain. Upseerin silmät pysähtyivät ikkunan luona seisovaan naissotilaaseen.

– Sinä siellä. Susinarttu! Tule tänne!

Nainen ei liikkunut. Mies toisti käskyn, raivasi tiensä vankien ohi naisen luo ja löi häntä kiväärillä olkapäähän.

– Liikettä!

Nainen parahti kivusta ja puristi kädellä olkapäätä, johon isku oli osunut. Hän kompuroi laahaavin askelin sotilaiden saattamana ulos. Ovi pamahti kiinni ja musertava pimeys täytti murjun.

Hetken kuluttua ulkoa kuului kiväärin armoton rätinä. Osa vangeista puhkesi itkuun ja vaikerrukseen. Toiset mumisivat hiljaista epätoivoista rukousta.

Aino katsoi pienen ikkunan läpi kuuta. Se loisti kalpeana, kuin sekin olisi tiennyt heidän epätoivostaan. Hän päätti, että tapahtui mitä tahansa hän selviäisi tästä kaikesta. Hän näkisi vielä äidin, isän, pikkusiskot Hildan ja Hertan sekä veljensä Oton.

Väsymys painoi silmissä. Kipu jyskytti ohimoissa. Hän nojasi päätään vieressä istuvan naisen olkapäähän. Kylmällä lattialla hän sulki silmänsä ja kuunteli, kuinka naisen rukous vaihtui lauluun:

– Oi herra jos mä matkamies maan. Lopulla matkaa nähdä sun saan! Oi, jos mä kerran näkisin Herran kunniassaan.

3

LEMPI

Huhtikuussa 1918

Sisälle vankimurjuun kuului pajulinnun surumielinen laulu, joka vaimeni hiljaa loppua kohti. Lempi istui kylmällä lattialla selkä seinää vasten. Hän ei ollut nukkunut silmäystäkään koko yönä. Hän oli kuunnellut ulkoa kantautuvia askelten ääniä, epämääräisiä vankien parahduksia ja kiväärien laukauksia. Keho tuntui jännittyneeltä ja rintakehä kohoili tiheään pinnallisen hengityksen tahdissa.

Viileä aamuinen tuulenhenkäys puhalsi sisään ikkunanraosta ja toi mukanaan kevätaamun tuoksun. Lempi halasi polviaan ja veti ne tiiviimmin rintaansa vasten. Hän halusi unohtaa kaksi päivää sitten tapahtuneen vangitsemisen ja piti silmiään kiinni varmistaakseen, ettei hänen tarvitsisi ajatella sitä hetkeä. Vasen silmä oli turvonnut umpeen upseerin lyönistä. Silmää kirveli.

Mieleen tunkeutui tapahtumat Aaltosen torpasta. Miten lahtarit tiesivät tulla sinne? Kuka oli ilmiantanut hänet? Hän oli ollut varovainen, aivan kuten Aaro oli käskenyt. Silti he olivat löytäneet hänet.

Ulkoa kantautuva pajulinnun laulu muistutti viime vuoden toukokuusta, jolloin hän oli muuttanut kesäksi isovanhem-

piensa huvilaan Hämeenlinnaan. Se oli ollut vuotta aiemmin, ennen kuin kaikki muuttui.

Venäjällä vallankumous oli lietsonut levottomuutta. Ihmiset olivat nousseet mellakoimaan kaduille ja lakkoja järjestettiin ympäri maata ennen marraskuun suurta yleislakkoa. Kaikkialla liikkui huhuja siitä, että maatyöläisetkin aikoisivat osallistua. Työväentalolla kuiskittiin kaartista, joka pitäisi yllä järjestystä. Ihmiset luottivat heihin enemmän kuin viranomaisiin.

Ruuasta oli pula kaikkialla. Voita ei saanut enää kaupasta, vilja meni kortille ja kahvin hinta oli kallistunut. Elintarvikkeita säännösteltiin.

Hän ei vielä silloin tiennyt, mitä kaikkea tulisi tapahtumaan.

Ajatukset palasivat nykyhetkeen, ahtaaseen huoneeseen ja ympärillä vellovaan kaaokseen. Hän kuuli mielessään isoäitinsä sanat. Miksi hänen oli pitänyt itsepäisesti lähteä mukaan työväentalolla järjestettyihin kokoontumisiin, vaikka isoäiti oli monet kerrat kieltänyt. *Olet liian rohkea ja kiivas luonteeltasi, joudut vielä vaikeuksiin.* Täällä hän nyt oli. Vangittuna kuin rikollinen. Joku oli syyllinen hänen vangitsemiseensa. Joku oli hänet verisesti pettänyt, mutta kuka?

Hän katseli aamuauringon valossa huoneessa värjötteleviä vankeja, jotka istuivat kyyryssä tai makasivat lattialla liikkumatta. Osalla vangeista oli mukanaan pieniä lapsia. Vastapäisellä seinustalla kaksi nuorta naista istui vierekkäin, lapset sylissään, kuin voisivat omilla käsivarsillaan suojella heitä sodalta. Pieni poika vaaleassa paidassa katsoi häntä lasittunein ja väsynein silmin ja painoi sitten päänsä äitinsä käsivartta vasten.

Lempi käänsi katseensa lattialla istuvaan naissotilaaseen. Naisen yllä roikkui jonkun toisen vangin antama harmaa riisainen hame. Sen helmasta pilkotti tumma housunlahje. Tuo nainen ansaitsi joutua vangituksi, kun kerran oli vapaaehtoisesti mennyt sotaan. Lempi ei käsittänyt miksi itse istui haisevassa

Aino ja Lempi kohtaavat toisensa Hämeenlinnan vankileirillä, jonne punaisten joukoissa taistelleet naiset sisällissodan jälkeen sullotaan. Aino on työskennellyt sairaanhoitajana punaisten kenttäsairaalassa, Lempi väittää olevansa syytön ompelija. Mutta keneen naiset voivat luottaa leirillä, jossa toisen vangin kavaltaminen voi säästää oman elämän? Epäinhimillisissä olosuhteissa, tautien ja nälän keskellä, naisten on pakko turvautua toisiinsa, vaikka he eivät tunne toistensa menneisyyttä.

Olkityttö ja susinarttu kuvaa armotonta selviytymistä piikkilankojen sisäpuolella, jossa vangittujen naisten hengellä ei ole juurikaan arvoa, mutta ystävyys luo vastarintaa ja toivoa.

TIINA POLLARILTA on aiemmin ilmestynyt tietokirja *Raha ja rakkaus – Taloudellinen väkivalta parisuhteessa*. *Olkityttö ja susinarttu* on hänen esikoisromaaninsa.

WWW.LINDCO.SE • KL 84.2 • ISBN 978-91-6856-000-7

KANNEN KUVA SHUTTERSTOCK

KANNEN KUVA LUOTU HYÖDYNTÄEN TEKOÄLYÄ